

HAJDU LAJOS

**Bűnözés és büntetőbíráskodás Erdényben
(valamint a Partiumban) a jozefinista
büntetőjogi reformok előtti években**

FORRÁSKÖZLÉS

HAJDU LAJOS

BÜNZÉS ÉS BÜNTETŐBÍRÁSKODÁS ERDÉLYBEN (VALAMINT A PARTIUMBAN) A JOZEFINISTA BÜNTETŐJOGI REFORMOK ELŐTTI ÉVEKBEN

E tanulmány egy büntetőjogtörténeti monográfia része, annak is csak rövidített formája, mert nem tartalmazza a tudományos iudicium alapjául szolgáló statisztikai adatsorokat. E monográfiában azokat a változásokat kívánom bemutatni a tisztelt olvasónak, amelyek 1763/64-től (az Állandó Táblák létrehozásától) kezdve az erdélyi nagyfejedelemség büntetőbíráskodásában és büntetőjogában bekövetkeztek egészen a kilencvenes évek derekának konzervatív stabilizációjáig, amikor a reformtevékenység megakadt és csaknem félévszázadra kikerült mind a kormányzat, mind a haladásért küzdő politikai erők tervei közül. Munkám alapvető forrásai (a guberniumi és királyi táblai jelentések, uralkodói döntések, kancelláriai dekrétumok és egyéb levéltári források — beadványok, kérelmek, reformtervek stb. — mellett) azok a korabeli rabtabellák és büntetőper-kivonatok, amelyeket a 13 erdélyi és partiumi magyar megye, illetve kerület (Alsó-Fehér, Felső-Fehér, Hunyad, Küküllő, Torda, Kolozs, Doboka, Belső-Szolnok, Közép-Szolnok, Kraszna, Zaránd, Fogaras és Kóvár), az 5 székely „nagy” szék (Udvarhely, Háromszék, Csík, Maros, Aranyos), valamint a 3 fiúszék (Bardóc, Gyergyó és Miklósvár), továbbá a 9 százszék (Nagyszeben, Kőhalom, Segesvár, Nagysink, Medgyes, Szerdahely, Szászsebes, Szászváros, Újegyház) és 2 kerület (Brassó, Beszterce) bíróságai negyedévenként (angariatum) a Nagyszebenben székelő főkormányzékhez felterjesztettek. A levéltári kutatómunka során figyelembe vettem természetesen a szabad királyi városok (Kolozsvár, Gyulafehérvár, Marosvásárhely), valamint az igazságszolgáltatásban bizonyos függetlenséget és külön jogokat élvező települések, ún. taksás helyek (Abrúdbánya, Bereck, Csíkszereda, Dés, Désakna, Erzsébetváros, Hátszeg, Illyefalva, Kézdivásárhely, Kolozs, Nagyenyed, Oláhfalva, Sepsiszentgyörgy, Szamosújvár, Szászrégen, Szék, Torda, Udvarhely, Vajdahunyad, Vízakna, Zilah) perkivonatait, illetve rabtabelláit is, bár ezek — főleg a kisebb helyeknél — gyakran nemlegesek. E jelentések persze sokszor hiányosak: az erdélyi bíróságok mindössze 75—80%-a terjesztette fel időre a tabellákat, valamint perkivonatokot a főkormányzékhez (Dobokából, Szeben és Szerdahelyszékből például a jelentések több mint felénél „deest” — hiányzik — a bejegyzés a guberniumi akta palliumán).

Olyan esetek is gyakran előfordulnak, hogy a megyei rabtabella és a perkivonat adatai nem fedik egymást: Küküllő 1775. II. negyedévi rabtabellája szerint pl. Tzipán Tódort csempészésért vették őrizetbe, a perkivonat szerint viszont ő a köznyugalom megzavarója és a népet fegyverfogásra izgatta.¹

¹ „... tranquillitatis publicae turbator et plebis ad suscipienda arma concitator fuerit”. OL, F-46: 5051/1775.

*Berkó Jánosnak
baráti köszönettel
Bp. 990. m.v. 25
hajdu lajos*